

คนไทยกับอาเซียน และเหตุผลที่คนไทย *ควรรู้จักอาเซียนมากขึ้น*

โกศล สติธรรมจิตร

“ผมอยากจะทำให้ประชากรอาเซียนกว่า 530 ล้านคน มีความรู้สึก เป็นเจ้าของอาเซียนร่วมกัน”

“แนวทางของผมคือจะทำให้ทุกอย่างไม่มีอะไรไกลตัวอีกต่อไปสำหรับ ประชากรของอาเซียน เพราะอย่างเช่น FTA หรือเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกันเอง ก็จะมีผลดีต่อชีวิตประจำวันของพวกเขา เพราะหาก ประชาชนในอาเซียนสามารถซื้อข้าวของได้ถูกลง และหากเกิดตลาดร่วมอาเซียนอย่างที่วาง เป้าหมายไว้ในปี ค.ศ. 2015 ชีวิตความเป็น อยู่ของคนในอาเซียนก็จะดีขึ้นอย่างแน่นอน”

คำกล่าวข้างต้นถือเป็น “ความในใจ” ของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซียน ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจหลังจากการเข้ารับตำแหน่งหัวหน้าสูงสุดของสำนักเลขาธิการอาเซียนได้ไม่นาน โดย ดร.สุรินทร์ มีวาระการดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนระหว่าง 1 มกราคม 2551–31 ธันวาคม 2555

คำให้สัมภาษณ์ข้างต้นของ ดร.สุรินทร์ คงทำให้เห็นภาพได้เป็น

อย่างที่ว่า ในปัจจุบัน ประชาชนโดยทั่วไปของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งรวมถึงคนไทย ยังไม่ได้มีความรู้สึกถึงความเป็น “พลเมืองอาเซียน” มากนัก ซึ่งเหตุผลสำคัญน่าจะมาจากการที่ประชาชนเห็นว่าอาเซียนเป็น

เรื่องที่ “ไกลตัว” เป็นเรื่องของหน่วยงานภาครัฐ และยังไม่รู้สึกว่าตนเองได้รับประโยชน์โดยตรงจากความร่วมมือของอาเซียนเท่าใดนัก เข้าทำนองว่า “รู้จักอาเซียนมากขึ้นไปก็เท่านั้น เพราะไม่ได้ทำให้ชีวิตดีขึ้น”

มุมมองว่าอาเซียนเป็นเรื่องที่ไกลตัวนี้ นอกจากจะสอดคล้องกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมาโดยตลอดว่า “อาเซียนเป็นองค์กรที่ประชาชนเข้าไม่ถึง” แล้ว ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับทัศนคติและ

การตระหนักรู้ในเรื่องอาเซียนด้วย ไม่ว่าจะเป็นผลสำรวจข้อคิดเห็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของประเทศสมาชิกอาเซียนที่จัดทำขึ้นในช่วงต้นปี 2551 หรือผลสำรวจที่ผู้เขียนเองมีโอกาสดำเนินการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้สื่อมวลชนท้องถิ่นของไทยในช่วงปลายปี 2551

ในกรณีของทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัย ข้อมูลที่ได้รับค่อนข้างเป็นที่น่าประหลาดใจว่า นักศึกษาของ

ประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียน รวมถึงไทย มีความรู้สึกที่ตนเองเป็น “พลเมืองอาเซียน” ไม่ถึงร้อยละ 65 โดยเฉพาะในกรณีของสิงคโปร์นั้น นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามไม่ถึงร้อยละ 50 คิดว่าตนเองเป็นพลเมืองของอาเซียน

ในกรณีของการสำรวจข้อคิดเห็นของสื่อมวลชนท้องถิ่นในไทย เกี่ยวกับการรับรู้เรื่องอาเซียน ผู้สื่อข่าวที่ตอบแบบสอบถามกว่าร้อยละ 50 ยอมรับว่ารู้จักอาเซียนน้อยมาก ในขณะที่เมื่อถูกถามว่า ท่านได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมโดยตรงจากการที่ไทยเป็นสมาชิกอาเซียนหรือไม่กว่าร้อยละ 54 ตอบว่า ไม่เห็นว่าไทยได้รับประโยชน์ นอกจากนี้ เมื่อถามเกี่ยวกับการรับรู้ถึงพัฒนาการที่สำคัญของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้ของกฎบัตรอาเซียนหรือการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี เป้าหมาย 2558 ผู้สื่อข่าวท้องถิ่นของไทยกว่าร้อยละ 70 ตอบว่า ไม่เคยรับทราบถึงพัฒนาการเหล่านี้

อย่างไรก็ดี คงจะไม่ยุติธรรมนัก หากจะประเมินผลการดำเนินงานกว่า 41 ปีที่ผ่านมาของอาเซียนจากผลการสำรวจข้างต้น เนื่องจากนับตั้งแต่การก่อตั้งในปี 2510 อาเซียนได้ริเริ่มความร่วมมือด้านต่างๆ มากมายที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวพันไม่ทางตรงก็ทางอ้อมกับการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป และความร่วมมือเหล่านั้นก็ประสบความสำเร็จหรือมีความคืบหน้าพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงที่ทำให้ตลอด 40 ปีที่ผ่านมา ประเทศสมาชิกอาเซียนไม่มีสงครามใหญ่ระหว่างกันเลย ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจก็ได้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ไปจนถึงความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่นการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดหรือด้านการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันคนไทยสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในทุกประเทศสมาชิกอาเซียน ยกเว้น กัมพูชาและพม่า ได้โดยไม่ต้องใช้วีซ่า

การที่ประชาชนโดยทั่วไปยังรู้สึกว่าการอาเซียนเป็นเรื่องที่ไกลตัวและไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือติดตามข่าวสารและพัฒนาการของอาเซียน ในขณะที่อาเซียนมีผลงานที่เป็นรูปธรรมหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนแต่ประชาชนอาจจะไม่รับรู้หรือยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ ถือเป็นความท้าทายสำคัญที่ฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐ ควรหาแนวทางเชื่อมช่องว่างดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการบรรจุเรื่องเกี่ยวกับอาเซียนลงในแบบเรียนภาคบังคับ การจัดทำข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าประชาชนโดยทั่วไปได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือจะต้องปรับตัวอย่างไร

จากกรอบความร่วมมือต่างๆ ของอาเซียน รวมถึงการประชาสัมพันธ์เรื่องเกี่ยวกับอาเซียนอย่างต่อเนื่อง

หากจะถามว่า การที่คนไทยต้องรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้นมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด และจะเป็นประโยชน์อย่างไร ก็น่าจะพอสรุปคำตอบเป็นประเด็นสำคัญๆ ได้ ดังนี้

หนึ่ง การรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้สามารถรู้จักใช้ประโยชน์จากความร่วมมือต่างๆ ของอาเซียนได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถ

THE ASEAN CHARTER

ปรับตัวรองรับกับผลกระทบที่อาจมี
ขึ้นจากความร่วมมือของอาเซียน
ได้เช่นกัน

การทำความเข้าใจแง่มุม
ต่างๆ ของเขตการค้าเสรีอาเซียน
จะช่วยให้คุณสามารถใช้ประโยชน์
ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจากสิทธิ
การยกเว้นภาษีอากรของสินค้าที่
ผลิตจากประเทศสมาชิกอาเซียน
ซึ่งหากท่านเป็นนักธุรกิจ ก็จะทำให้
ท่านได้เปรียบคู่แข่งทางการค้าที่
ไม่รู้ถึงสิทธิประโยชน์เหล่านั้นและ
จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน
การดำเนินธุรกิจของท่าน

การเรียนรู้เรื่ององค์การสิทธิ
มนุษยชนอาเซียนที่มีกำหนดจะ
ดำเนินการได้ภายในปี 2552 นี้ จะ
ช่วยให้คุณรู้จักช่องทางเพิ่มเติม

ในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของตนเอง

การเรียนรู้เกี่ยวกับความตกลงของอาเซียนว่าด้วยการยอมรับ
มาตรฐานร่วมกันในวิชาชีพต่างๆ เช่น นักการบัญชี แพทย์ ทันตแพทย์
และพยาบาล จะทำให้ท่านที่อยู่ในวิชาชีพเหล่านี้ รู้ว่าสามารถเดินทางไป
ประกอบอาชีพในประเทศสมาชิกอาเซียนได้อย่างเสรี

โดยที่ความร่วมมือต่างๆ ในกรอบอาเซียนเป็นทั้งโอกาสและ
ความท้าทาย ขึ้นอยู่กับว่าจะมองที่มุมใด ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ

อาเซียนจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการปรับตัว เช่น หากท่านเป็นผู้ซื้อ ท่านอาจได้รับประโยชน์จากการซื้อแอปเปิลในราคาที่ถูกกลงอันเป็นผลมาจากการมีความร่วมมือว่าด้วยเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน แต่สำหรับเกษตรกรที่ปลูกผลไม้ที่มีต้นทุนสูงกว่าราคาขายปลีกของแอปเปิลจากจีน ก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์มาก และอาจต้องล้มละลายไป หากปรับตัวไม่ได้

สอง การเรียนรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้คนไทยสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาของอาเซียน โดยเฉพาะในขณะนี้ซึ่งกฎบัตรอาเซียน หรือกฎหมายสูงสุดขององค์กร มีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551

กฎบัตรอาเซียน ได้จัดตั้งกลไกใหม่ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงอาเซียนได้มากยิ่งขึ้น เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนยังเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน รวมถึงรัฐสภา องค์กรภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาเซียนมากยิ่งขึ้น โดยในแต่ละปี ประเทศที่เป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดอาเซียน ก็จะพยายามจัดให้ผู้นำประเทศสมาชิกได้พบกับผู้แทนของภาคประชาสังคม เยาวชน ภาคธุรกิจ และรัฐสภาอาเซียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาอาเซียน ดังนั้น การขาดความรู้เรื่องเกี่ยวกับอาเซียน ก็เท่ากับเป็นการปิดโอกาสของตนเองในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอาเซียน ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับการขาดโอกาสในการกำหนดชีวิตของตนเอง เมื่อคำนึงว่าคนไทยทุกคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน

หากหยิบยกกรณีข้างต้นเกี่ยวกับการที่เกษตรกรไทยที่ไม่สามารถค้าขายแข่งขันกับเกษตรกรจีนที่ปลูกแอปเปิล มาเป็นตัวอย่าง การเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับอาเซียน ก็จะเป็นช่องทางหนึ่งให้เกษตรกรไทยเหล่านี้

สามารถแจ้งข้อกังวลของตนได้ก่อนที่นโยบายการยกเว้นภาษีอากรแอปเปิล จากจีนจะมีผลบังคับใช้ อันจะช่วยบรรเทาปัญหาหรือช่วยให้เกษตรกร เหล่านี้ปรับตัวได้ในระดับหนึ่ง

สาม การที่คนไทยเรียนรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นรากฐาน สำคัญของการพัฒนาอาเซียนในขั้นต่อไป เพราะประชาชนเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาอาเซียนโดยเฉพาะเป้าหมายของอาเซียนที่จะ ทำให้ประเทศสมาชิกทั้งสิบรวมตัวกันเป็น “ประชาคมอาเซียน” ภายใน ปี 2558 ทั้งในด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กล่าวโดยย่อ “ประชาคมอาเซียน” ก็คือ เป้าหมายในการรวมตัว กันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถ การแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึงความ สามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบมาถึง ภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเป็นประชาคมอาเซียน คือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนรวมตัว กันเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิทัศน์ทางที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และมีการแบ่งปัน และเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การที่คนไทยรู้จักอาเซียนมากขึ้น จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง ของการบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียน

การที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนซึ่งเริ่มมาตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2551 จนถึงสิ้นปี 2552 รวมถึงการเป็นเจ้าภาพการประชุม

ระดับผู้นำของอาเซียน ถือเป็นโอกาสอันดีที่คนไทยจะได้รู้จักอาเซียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ มีเป้าหมายในการทำให้อาเซียนเป็นที่รู้จักของคนไทยมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันประชาชนโดยทั่วไปก็มีความตื่นตัวกับการที่ไทยเป็นประธานอาเซียนและเป็นเจ้าภาพการประชุมต่างๆ ของอาเซียน

ในส่วนของรัฐบาล ได้กำหนดเป้าหมายหลักในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียนไว้ 3 ประการ ได้แก่

หนึ่ง การอนุวัติข้อผูกพันภายใต้กฎบัตรอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การนำข้อบทต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน มาทำให้มีผลเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนอาเซียน เพื่อปกป้องและส่งเสริมการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค และการจัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมที่ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนจะพบกันเพียงปีละหนึ่งครั้ง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้นำได้มีโอกาสพบปะกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของภูมิภาคได้อย่างทันท่วงทีมากขึ้น

สอง การฟื้นฟูอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนในหมู่ประชาชนทั่วไป และการส่งเสริมให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน

สาม การเสริมสร้างการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประชาชนทุกคนในอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้ผลการ

ดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ของอาเซียน เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะการทำให้ความร่วมมือของอาเซียนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเสริมสร้างเสถียรภาพด้านการเงินในภูมิภาค

เป็นความจริงที่ว่า มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 ที่ให้เลื่อนการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ที่เดิมกำหนดไว้ให้มีขึ้นระหว่างวันที่ 15-17 ธันวาคม 2551 ที่จังหวัดเชียงใหม่ออกไปก่อน เนื่องจากสถานการณ์การเมืองไทยในขณะนั้น ซึ่งได้เป็นข่าวใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการโฆษณาประชสัมพันธ์อาเซียนผ่านสื่อต่างๆ ในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียน ได้ทำให้คนไทยโดยทั่วไปรู้จักอาเซียนมากขึ้น แต่การรู้จักดังกล่าวอาจเป็นไปเพียง “ผิวเผิน” หากการเรียนรู้ไม่มีความต่อเนื่อง ดังนั้น ประเด็นสำคัญในขณะนี้ คือ จะทำอย่างไรที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เรื่องอาเซียนต่อไปได้ ซึ่งจะทำให้คนไทยรู้เรื่องอาเซียนอย่างกว้างและลึกซึ้งขึ้น

คำตอบในเรื่องนี้ อยู่ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน และเหนืออื่นใด ก็คือ เราๆ ท่านๆ นี่เองที่ต้องเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้เรื่องอาเซียนและติดตามพัฒนาการและความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยตรงของเราเอง ❀

คุณโกศล สถิตธรรมจิตร
ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่การทูต 6
สังกัดกรมสารนิเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ

